

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. XIV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

Atraxeris gloria. Nimum diu te cohortor, cum tibi admonitione magis, quam exhortatione opus sit. Non in diuersum te à naturâ tuâ ducimus: natus es ad ista quæ dicimus. Eò magis bonum tuum auge, & exorna. Sed iam finem epistolæ faciam, si illi signum suum impressero: id est, aliquam magnificam vocem perferendam ad te mandaui. *Inter cetera mala, hoc quoque habet stultitia proprium, semper incipit viuere.* Considera quid vox ista significet, Lucili virosum optime: & intelliges quàm scæda sit hominum leuitas, quotidie noua vitæ fundamenta ponentium, nouas spes etiam in exitu inchoantium. Circumspice tecum singulos. occurrent tibi senes, qui se cum maximè ad ambitionem, ad peregrinationes, ad negotiandum parent. Quid est autem turpius, quàm senex viuere incipiens? Non adicerem auctorem huic voci, nisi esset secretior, nec inter vulgata Epicuri dicta, quæ mihi ¹² & laudare, & adoptare permisi.

EPIST. XIV.

B

PRUDENTISSIMA epistola. Monet corporis vitæque curam habendam, sed non nimiam. *Timere autem corpori tria, Pauperiem, Morbos, Violentiam: maximè hanc vltimam, quæ à potentibus est, aut tyrannis. Vt non timeas, tria vitentur: Odium, Inuidia, Contemptus. Quomodo autem, Sapientia dicit: & breuiter ipse.*

FATEOR insitam esse nobis corporis nostri caritatem: fateor nos huius gerere tutelam: nec nego indulgendum illi, ¹ seruiendum nego. Multis enim seruiet, qui corpori seruit, qui pro illo nimum timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tamquam propter corpus viuere debeamus, sed tamquam non possimus sine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, sollicitudinibus onerat, contumelias obiicit. Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum est. Agatur eius ² diligentissimè cura: ita tamen, vt cum exiger ratio, cum dignitas, cum fides, mittendum in ignem sit. Nihilominus, quantum possumus, euitemus incommoda quoque, non tantum pericula: & in tutum nos reducamus, excogitantes subinde, quibus possint timenda depelli. quorum tria, ni fallor, genera sunt. Timetur inopia, timentur morbi, timentur quæ per vim potentioris eueniunt. Ex his omnibus nihil magis nos concutit, quàm quod ex alienâ potentia impendit. Magno enim strepitu & tumultu venit. Naturalia mala quæ retuli inopie atque morbi, silentio subeunt, nec oculis nec auribus quidquam terroris incutiunt: ingens alterius mali pompa est, ferrum circa se & ignes habet, & catenas, & ³ turbam ferarum, quam in viscera immittat humana. Cogita hoc loco carcerem, & cruces, & eculeos, & vincum, & adactum per medium hominem, qui ⁴ per os emergat, stipitem; & distracta in diuersum ⁵ actis curribus membra; illam ⁶ tunicam, alimen-

12. ET LAUDARE.] *Mens, ad laudare: probè.*

EPIST. XIV. I. SERUIENDVM NEGO.] *Nam vt Sallustius, Animi imperio, corporis seruitio magis vtimur. Chrysippus autem (in Claudiano, De statu Anime, lib. 11. cap. 1X.) ab ipso pænè principio sui operis, Animo dominandi ius tribuit, corpori legem seruitutis imponit. Scilicet hoc inter fundamenta Sapientie (Simplicius in Epicetum) vt corpori mens imperet, & super id sese eferat: eoque non vt parte, sed instrumento vtatur. Qui aliter; ὁ πολὺς ἀνθρώπος, vulgaris homo est, ac verbo potius Homo, quàm reipsa.*

2. DILIGENTISSIME CVRA.] *Nam, ait Epicetius Dissert. XI. libri I. si equum Natura tibi credidisset, non prorsus eum neglexisses. Ergo nunc etiam puta, corpus tibi tamquam equum esse traditum. Laua id, absterge, facito nequis auer-*

tur, nequis abhorreat. Et in summâ, artifex es? vitæ tibi redde, & serua hoc instrumentum.

3. TURBAM FERARVM.] *Prisco ritu, quo homines bestiis obiiciebant in Amphitheatris.*

4. PER OS EMERGAT.] *Quod Græci σκολοπι-ζαν dicunt, sive Palo infingere: familiare supplicium hodie Asiaticis. Scripsi in de Cruce, lib. 1.*

5. ACTIS CVRRIBVS.] *Non malè. nam ad Quadrigas aut currus alligare noxios etiam solent, & in diuersum actus equis distrahere. De Metio notum. Tamen scripti serè, cruribus. Id quoque rectè. cum homines arboribus curuatis innexos brachijs pedibusq; tum in rectum iis dimissis, discerpunt. Scinis passim vsurpauit, atque etiam Alexander in Darij interfectore.*

6. TUNICAM ALIMENTIS.] *Hanc describit Isidorus, etsi malè Culleum appellet. At tunicam fuisse*

m

fuisse

alimentis ignium & illitam & intexam; quidquid aliud, præter hæc, commenta sæuitia est. Non est itaque mirum, si maximus huius rei timor est, cuius & varietas magna, & apparatus terribilis est. Nam quemadmodum plus agit tortor, quò plura instrumenta doloris exposuit (specie enim vincuntur, qui patientiâ restitissent:) ita ex his, quæ animos nostros subigunt & domant, plus proficiunt, quæ habent quod ostendant. Illæ pestes non minùs graues sunt, famem dico & sitim, & præcordiorum ⁷ suppurationes, & febrem viscera ipsa torrentem: sed latent. nihil habent quod intentent, quod præferant: hæc, ut magna bella, ad spectu paratuque vicerunt. Demus itaque operam, abstineamus offensis. Interdum populus est, quem timere debeamus; interdum, si ea ciuitatis disciplina est, ut plurima per senatum transigantur, gratiosus in eo viri, interdum singuli, quibus potestas populi, & in populum data est. Hos omnes amicos habere, operosum est: satis est inimicos non habere. Itaque sapiens numquam potentium iras prouocabit: imò declinabit, non aliter quàm in nauigando procellam. Cum peteres Siciliam, traieicisti fretum. temerarius gubernator contempsit ⁸ austri minas. ille est enim, qui Siculum pelagus exasperet, & ⁹ in vertices cogat. ¹⁰ non sinistrum petit littus, sed id, ¹¹ quo propior Charybdis maria conuoluit. At ille cautior, peritos locorum rogat, qui æstus sit, quæ signa dent nubes, & longè ab illâ regione verticibus infami cursum tenet. Idem facit sapiens: nocituram potentiam vitat, hoc primùm cauens, ne vitare videatur. Pars enim securitatis & in hoc est, non ex professio ¹² eam petere: quia quæ quis fugit, damnat. Circumspiciendum nobis est ergo, quomodo à vulgo tuti esse possimus. Primùm ¹³ nihil inde concupiscamus, vnde rixa est inter competitores: deinde nihil habeamus, quod cum magno emolumento insidiantis eripi possit. quàm minimum sit in corpore tuo spoliolum. Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci: ¹⁴ plures computant, quàm oderunt. Nudum latro transmittit: etiam in oblectâ viâ pauperi pax est. Tria deinde ex præceptione veteri præstanda sunt, ut vitentur: Odium,

Inui-

fuisse ex sparto, in modum cruminæ factam, & solitam lini pice & bitumine. Hanc miseros illos induebant, & in eâ sic vestulabant. Molestam tunicam vulgò appellabant, ut Martialis, lib. X.

Nam cum dicatur, tunicâ præsentem molestâ, Vt manum: plus est dicere, Non facio.

Et Iuuenalis:

Ausi, quod liceat tunicâ punire molestâ. Quidni molestâ, in quâ lento igne sic ardebant? Terullianus ad Martyres: Iam & ad ignes quidam se auctorauerunt, ut certum spatium in tunicâ ardente conficerent. Sæuiter ludebant hæc talia, & sæpe cum argumento: ut si quis Herculem Oetæum representaret. Idem Afer, in Apologetico: Et qui viuus ardebat, Herculem induerat. Alia etiam vestulari ratio in Amphitheatris, & cathedrâ ferreâ ignitâ, in quâ collocabantur. O ingenia sæuitiæ! Eusebius Cæsariensis, de Attalo martyre, lib. V. cap. 1. Εὐδὲ τῆς αἰδῆς ἔκτερεῖς ἐν ταῖς ἀδελφαῖς, καὶ ἀσπινάειρο: In ferreâ locatus est cathedrâ, & amburebatur. Mox hoc instrumentum, aut simile, τῆραρον appellat, quasi ad frigidum & torrendum.

7. SUPPURATIONES.] Plures libri, suspirationes. An non Asthma dictum volunt: quod ipse epist. LIV. Suspirium interpretatur? Et tentatum se eo genere morbi ostendit, & nihil molestius adfirmat. Itaque potest hic teneri, & intelligi: etsi Suppurationes etiam nota, & Græcorum & Siculorum.

8. AVSTRI MINAS.] Vide Consol. ad Marc. cap. XVII.

9. IN VERTICES COGAT.] Ea natura eius loci, & Charybdis mare verticosum Plinius appellat. Vide infra epist. LXXIX.

10. NON SINISTRUM.] Vbi Scylla est, versus C Pelorum. Virgilius:

Dextrum Scylla latus, læuam implacata Charybdis

Obsidet.

Quod ita est, Sicilia respectu: & si quis ex eâ soluat. At qui ex Italiâ, læuam Scyllam habent, dextram Charybdis: si media vitruisque, ut solent, nauia tenent.

11. QVO PROPIOR CHARYBDIS.] Obserua de temerario gubernatore hæc dici, & qui Austri minas, ipsamque Charybdis contemnit. Itaque propius etiam ad eam se admovent: & quasi prouocat pericula, ut quidam potentium iras. At cautior ille, inquit, minime: & quæ sequuntur.

12. EAM PETERE.] Libros secutus sum potius, quàm Muretum, qui eam fugere vulgavit. Sententia ex illo eadem elicitur. non petendam palam securitatem: quia sic videmus fugere potentes (subducendo nos, & remouendo:) quod est tacite eos damnare.

13. NIHIL INDE CONCVPISCAMVS.] Libri plerique, nihil inde concupiscamus. Rixa est inter competitores. Tolerabilius quàm quod vulgò, factior: sed quid tamen illud, inde, erit? Meus liber optime, nihil idem. Dele mox, vnde.

14. PLVRES COMPUTANT.] Id est, lucrum ex eo facinore euenturum proponunt: & ideo magis, quàm odij ergo, suscipiunt. Seneca De Benef. V. Quotuisque vxoris optimæ mortem timet, ut non computet? Arguere, ut non simul etiam de lucello, ab eius morte cogitet.

15. CAL-

A Inuidia, Contemptus. Quomodo hoc fiat, sapientia sola monstrabit. Difficile enim temperamentum est, verendumque, ne in contemptum nos inuidiæ timor transferat: ne dum ¹⁵ calcari nolumus, videamur posse calcari. Multis timendi attulit causas, timeri posse. Undique nos reducamus; non minus contemni quam suspici nocet. Ad philosophiam ergo confugiendum est. hæc litteræ non dico apud bonos sed apud mediocriter malos, ¹⁶ infularum loco sunt. Nam forensis eloquentia, & quæcumque alia populum mouent, aduersarium habent: hæc quæta; & sui negotij, contemni non potest: cui ab omnibus artibus, etiam apud pessimos honor est. Nunquam in tantum conualescet nequitia, numquam sic contra virtutes coniurabitur, ut non philosophiæ nomen venerabile & sacrum maneat. Ceterum philosophia ipsa tranquille modesteque tractanda est. Quid ergo, inquis? videbitur tibi M. Cato modeste philosophari, qui bellum civile sententiâ suâ reprimat? qui furentium principum armis medius interuenit? qui aliis Pompeium offendentibus, aliis Cæsarem, simul lacessit duos? Potest aliquis B disputare, an illo tempore capessenda fuerit sapienti respublica. Quid tibi vis M. Cato? iam non agitur de libertate, olim pessundata est: quæritur utrum Cæsar, an Pompeius possideat rempublicam. Quid tibi cum istâ contentione? nullæ partes tuæ sunt: dominus eligitur. ¹⁷ Quid tuâ, vter vincat? melior vincere non potest: potest esse peior, qui victus fuerit; non potest melior, qui vicerit. Vltimas partes attingi Catonis: sed ne priores quidem anni fuerunt, qui sapientem in illam ¹⁸ rapinam reipublicæ admitterent. Quid aliud quam vociferatus est Cato, & misit irritas voces, cum modò per populi leuatus manus, & obrutus spatis, ¹⁹ & portandus extra forum traheretur, modò è senatu in carcerem duceretur? Sed postea videbimus, an sapienti opera perdenda sit: interim ad hos te voco, qui à republicâ exclusi, secesserunt ad colendam vitam, & humano generi iura condenda, sine vllâ potentioris offensâ. Non conturbabit sapiens publicos mores, nec populum in se vitæ nouitate conuertet. Quid ergo? utique erit tutus, qui hoc propositum sequetur? Promittere tibi hoc non magis possum, quam in homine temperante bonam valetudinem: & tamen facit temperantia bonam valetudinem. Perit aliqua nauis in portu: sed tu quid accidere in medio maris credis? Quanto huic periculum paratius foret, multa agenti, molienti que, cui ne otium quidem tutum est? Pereunt aliquando innocentes: quis negat? nocentes tamen sapius. Ats ei constat, qui ²⁰ per ornamenta percussus est. Denique consilium omnium rerum sapiens, non exitum spectat. Initia in potestate nostrâ sunt: de euentu fortuna iudicat, cui de me ²¹ sententiam non do. At aliquid vexationis affert, aliquid aduersi. ²² non damnatur latro, cum occidit.

Nunc

15. CALCARI NOLVMVS.] *Assentior Modio, calcare. Timemus inuidiam, & magni esse ad opprimendum: ita ipsi mox opprimi opportuni.*

16. INFVLARVM LOCO.] *Dignitatum & honorum: Vide ad Heluiam, cap. XIII.*

17. QVID TVA VTER.] *Variè hic locus scribitur, atque interpolatur, ut solent acuta. Vera lectio mihi ista: Quid tuâ vter vincat? potest melior vincere, non potest non peior esse qui vicerit. Ecce, inquit, duo sunt, & vterque de imperio & potentiâ suâ certat, alio titulo. Potest ex his duobus melior videri (Pompeius scilicet) dum vincit, non potest dum vicit. Nam victor animum reserabit, & successus militiam elicit, adhuc repressam. Plane idem in Luciano Brutus, ad ipsum hunc Catonem, ubi dissuadet pariter bello interesse:*

* — quod si pro legibus arma

Ferre iuuat patriis, libertatemque tueri:

Nunc neque Pompeij Brutum, neque Cæsaris hostem,

Post bellum victoris habes.

Libertatem & leges tueri, vterque profert: sed alter opprimet, qui vincet. Victor igitur tyrannus, & illi ego hostis.

18. RAPINAM REIP.] *Verè, nam hinc Cæsar, hinc Pompeius, Vatinius, Curio, alij distrahebant, diripiebant. Muretus tamen, ruinam, maluit, præter libros.*

19. ET PORTANDVS.] *Consensu ita libri, nec mutem. Traheretur, inquit, sed portandus, nam trahi aut extrahi renuebat. Seneca De Constant. Sapientis, cap. 1. Quod Catoni dissuasuro legem toga in foro esset erepta, quodque à rostris vsque ad arcum Fabianum per seditiosæ factionis manus tractus, voces improbas, & sputa, & omnes alias contumelias pertulisset. Illa & me vide.*

20. PER ORNAMENTA.] *A gladiatoribus est: quorum arma sic dicta. Ego in Saturnalibus, 11. cap. XVI.*

21. SENTENTIAM NON DO.] *Non permitto ut de me iudicet, sed Ratio.* Lib. 11.

22. NON DAMNATVR.] *Quò hæc spectent, non video. Imò nec vera sunt, & omnino damnatur latro cum occidit. Putarim sic hæc cum prioribus legenda. At aliquid vexationis afferet, aliquid aduersi. Non damnatur latro, nisi cum occidit. Futuri*

Nunc ad quotidianam stipem manum porrigis. aureâ te stipe implebo. Et quia facta A est auri mentio, accipe quemadmodum vsus fructusque eius tibi esse gratior possit. *Is maximè diuitiis fruitur, qui minimè diuitiis indiget.* Ede, inquis, auctorem. Vt scias quam benigni simus, propositum est aliena laudare: Epicuri est, aut Metrodori, aut alicuius ex illâ officinâ. Et quid interest, quis dixerit? omnibus dixit. Qui eget diuitiis, timet pro illis: nemo autem sollicito bono fruitur. Adiciere illis aliquid studet, dum de incremento cogitat: oblitus est vsus, rationes accipit, forum conterit, ²³ kalendarium versat, fit ex domino procurator.

EPIST. XV.

Ad curam etiam corporis Exercitatio spectat: sed hec laboriosa, aut occupata non esto. Facilis & brevis sufficit: ut cursus, saltus, gestatio, vocis intentio. Clausula ab Epicuro, Ne vna in futurum feratur: presentibus acquiesce.

MOS antiquis fuit, vsque ad meam seruatus ætatem, primis epistolæ verbis adiciere: *Si vales, bene est.* Rectè ² & nos dicimus: *Si philosopharis, bene est.* Valere enim hoc demum est: sine hoc, æger est animus. Corpus quoque etiam si magnas habet vires, non aliter quàm furiosi aut phrenetici, validum est. Ergo hanc valetudinem præcipuè cura, deinde & illam secundam: quæ non magno tibi constabit, si volueris bene valere. Stulta est enim, mi Lucili, & minimè conueniens litterato viro, occupatio exercendi lacertos, & dilatandi ceruicem, ac latera firmandi. Cùm tibi feliciter ³ sagina cesserit, & tori creuerint: nec vires vnquam optimi bouis, nec pondus æquabis. Adice nunc, quòd maiore corporis farcinâ animus eliditur, & minus agilis est. Itaque, quantum potes, circumscribe corpus tuum, & animo locum laxa. multa sequuntur incommoda huic deditos curæ. Primum exercitationes, quarum labor spiritum exhaurit, & inhabilem intentioni ac studiis acrioribus reddit: deinde, copiâ ciborum, ⁴ subtilitas animi impeditur. Accedunt pessimæ notæ ⁵ mancipia in magisterium recepta, homines ⁶ inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies est actus, si bene desudauerunt, si in locum eius quod effluxit, multum potionis alterius, ⁷ ieiuno gutture ingesserunt. Bibere & sudare, ⁸ vita cardiaca est. Sunt exercitationes & faciles & breues, quæ corpus

verbo legendum, Afferet: & hoc pro priore sensu. Fortasse aliquid aduersi: sed ne occupa aut damna, nisi cum factum. In meo libro erat: Nam damnatur. Siquis melius, donec.

²³. KALENDARIVM.] Librum pecunie senectutis, quæ per kalendas exigebatur, soluebatũque. Vide epist. LXXXV I I.

EPIST. XV. I. MOS ANTIQVIS.] Plinius lib. 1. epist. XI. Vel solum illud scribe, vnde priores incipere solebant: Si vales, bene est, ego valeo.

2. ET NOS DICIMVS.] Malim, dicemus.

3. SAGINA CESSERIT.] Nam athleta certo vltu vtebantur, corpori viribusq; augendis. De quo Hier. Mercurialis, medicus & amicus mihi inter primos adfatim lib. 1. de Arte Gymnasticâ, itemq; Budæus ad Pandectas, & in Agonistico I I I. Petrus Faber.

4. SVBTILITAS ANIMI.] Verisimè. & Ariston scilicet Athletas assimilabat τοῖς ἐν γυμνασίῳ κούροις, ὁμοίως λιπαροῖς καὶ λιθότοις: columnis quæ sunt in gymnasio, pariter nitidos & saxeos: id est sine sensu. Magis etiam Diogenes Cynicus, qui ἰσχυρὸς εἶναι διὰ τὸ οἰεῖσθαι ἀναίσθητος εἶναι, ἐπιμαρτυροῦν

ὄλοισι καὶ βοῖοις ἀνακοδομένους: interrogatus, quare Athletæ ferè sine sensu aut mente essent? Quia, inquit, ex suillis & bouillis carnibus constant: acutè ad stuporem animalium alludens, & eis aptans, qui vescebantur. Galenus etiam de Athletarum saginâ, & ab eâ stupore, idem fatetur: ἀδύνη, καὶ τὸ σπορὸν ἀποδύων οὐδὲν ἀνὲρ σπορὸν ἀδύνη, αἰς γαστήρ ἢ παχὺ τὸν γόνυ ἢ τίποτε λεπτὸν: Hoc ab omnibus hominibus ferè decantatur, quòd venter pinguis mentem non gignit tenuem. Versum indicat prouerbialem:

Παχὴ γαστήρ λεπτὸν ἢ τίποτε νοῦν.

5. MANCIPIA IN MAGISTERIVM.] Aliquot libri, magistratum: eodem sensu. Indicat Græculus magistros.

6. INTER OLEV M ET VINVM.] Vnguntur, & bibunt.

7. IEIVNO GVTTVRE INGESSERVNT.] Eius quidam: multum potionis altius in ieiunum guttur regesserunt. Nihil equidem. muto. sententiam autem vide & hauri, ex epist. CXXII. & LXXXVIII.

8. VITA CARDIACI EST.] Notum κατὰ ἰατρικὴν dici, in ore stomachi vitium, ab humore acri vel licante.